

Roepende boomkickers in de zuidelijke Maasduinen 2011.

door

Ton Wetjens

Namens amfibiewerkgroep IVN Maasduinen.
(Ton Wetjens, Gerard van Dooren, Jan Heuvelmans,
Wiel Ceron en Phil Wilmer)

Inhoud

- 1: Inleiding**
- 2: Doelstelling**
- 3: Inventarisaties**
- 4: Paartijd boomkickers**
- 5: Koorgeluid 2011 t.o.v. 2010**
- 6: Roepgedrag 2010**
- 7: Roepgedrag 2011**
- 8: Inventarisaties voortplantingspoelen en advies**
- 9: Conclusies**
- 10: Aanbevelingen**

1: Inleiding

Het jaar 2011 is het 4e jaar dat we als vrijwilligers van het IVN Maasduinen actief betrokken zijn bij het project “De terugkeer van de boomkikker in de zuidelijke Maasduinen”.

In 2010 waren de eerste koorgeluiden van de boomkikkers te beluisteren bij het Vreewater in Velden.

Best wel verrassend dit eerste koorgeluid al in het 3^e jaar.

De verwachtingen voor 2011 of het koor van roepende mannetjes groter was geworden, waren hoog gespannen.

Helaas bleek dit niet het geval. Het aantal roepende dieren is ongeveer gelijk gebleven.

Onduidelijk is of de strenge winters van 2010 en 2011 er aan bijdragen dat er geen toename van roepende mannetjes is. Het voorjaar van 2011 telde geen echt broeierige warme dagen die ideaal zijn voor hun voortplantingsgedrag.

Daarnaast was de temperatuur vaak hoog maar is het heel lang droog geweest. Dus geen ideaal voortplantingsweer voor boomkikkers. Er is in 2011 wel een grotere spreiding van het aantal poelen waar de roep te horen was.

2: Doelstelling

De doelstelling is een beeld te krijgen waar roepende boomkikkers in de paartijd worden gehoord in de zuidelijke Maasduinen.

Met deze gegevens hopen we een bijdrage te leveren aan de voortgang van het boomkikkerproject “De terugkeer van de boomkikkers in de zuidelijke Maasduinen”.

3: Inventarisaties 2011

Het valt tot heden tegen volwassen- of halfwassen boomkikkers te inventariseren. Een moeilijke klus voor onze werkgroepleden dieren waar te nemen.

Oudere dieren zie je, in tegenstelling tot de pas uit het water gekomen juveniele heel moeilijk zitten tijdens inventarisatie rondes.

De vraag is dan ook: waar houden ze zich precies op overdag na de paartijd? In het prille voorjaar zagen we de 1 jarige juveniele nog wel op de bramen zitten. Vanaf medio juni zien we ook deze dieren niet meer.

Als we een volwassen boomkikker zien dan zit hij verscholen in de dekking van de bramen.

Voorlopig is het gissen waar ze zich hoofdzakelijk ophouden. Misschien in de bomen? Of is mogelijk een deel aan het migreren geslagen?

Vanaf juli zijn we daarom als werkgroep systematisch de braamstruwelen buiten de telroutes rond het Vreewater aan het inventariseren op de mogelijke aanwezigheid van boomkikkers.

Al met al is er nog een hoop onbekend over het leefgedrag van de boomkikkertjes na de paartijd.

4: De paartijd

De paartijd van de boomkikkers geeft tot heden het beste beeld hoe boomkikkers zich ontwikkelen in de Maasduinen.

De paringsrijpe mannen zitten 's avonds bij de voortplantingspoelen te roepen om wijfjes te lokken.

In de maanden april en mei zijn we als werkgroep IVN Maasduinen dagelijks s' avonds in het veld geweest. Ons werkgroeplid Jan Heuvelmans heeft daarnaast een onderzoek gedaan van de dagelijkse waarneming in de roepperiode van het aantal roepende dieren, de temperatuur aan de grond, temperatuur in de lucht en de luchtvochtigheid. Deze onderzoeksresultaten zijn in een rapport vastgelegd. Dit rapport is te raadplegen op de IVN Maasduinen site.

Komend jaar wil Jan dit onderzoek herhalen en dan kijken of we bepaalde conclusies kunnen trekken.

5: Koorgeluid 2011 t.o.v 2010.

De locaties waar koorgeluiden in 2010 plaats vonden en in 2011 zijn beduidend anders. Het koorgeluid is in 2011 qua gebied breder en het concentratieaccent ligt meer zuidelijker. Opvallend is dat 2 locaties in 2011 niet werden bevolkt door roepende mannetjes. Onderstaand is het gedrag per jaar weergegeven. Opgemerkt moet worden dat het voorjaar 2011 geen ideaal boomkikker weer was in het Vreewater. Wel veel warme periodes maar te droog weer. We hebben eigenlijk geen enkele echt broeierig warme of natte voorjaarsavond gehad.

6: Roepgedrag 2010.

In 2010 ontstond het eerste koorgeluid in het midden van het Vreewater. Zowel in poel R als meer richting beek (midden Vreewater) tot aan punt G de moerasbossen achter de beek. De indruk bestond dat ze ook vanuit de broekbossen G riepen. In de 2^e roepperiode werd de diepe poel aan de zuidzijde (niet aangeduid met een code op het kaartje) bevolkt door roepende mannetjes. Tevens bleven ze ook roepen in het midden van het Vreewater en poel R. In poel S werd aan het begin van de 1^e roepperiode slechts 2 maal een roepend mannetje gehoord. Dit mannetje verplaatste zich naar verloop van tijd naar de diepe poel aan de zuidzijde (niet aangeduid op kaart). Het koorgedrag is in 2010 dus begonnen vanuit het midden van het Vreewater en ging geleidelijk meer zuidwaarts met als concentratiepunt de diepe poel aan de zuidzijde. In poel T en M werd in 2010 geen koorgezang waargenomen.

7: Roepgedrag 2011.

Het eerste geluid van wel 5 mannetjes werd waargenomen in poel Z. In deze poel werd het hele voorjaar door geroepen. Helaas hebben we geen larven waargenomen. Ook is het water behoorlijk gezakt in deze grote poel die er trouwens qua voortplantingsbiotoop fantastisch bij lag, volgens Ben Crombachs. Alleen jammer van de lage waterstand! In de 1^e roepperiode werd er na verloop van tijd ook geroepen vanuit poel R en het midden van het Vreewater. Het geroep hier was toch minder dan in 2010. De indruk bestaat dat er in 2011

niet is geroepen vanuit de 2 poelen in het moerasbos. Aan het einde van de eerste roepperiode werden ook enkele mannetjes gehoord vanuit poel T (in 2010 geen gehoord). In de 2^e roepperiode bleven ze roepen in C en de enkelingen die in poel L zaten, maar was het ineens stil rondom poel R en het midden van het Vreewater. Er waren nu roepende mannetjes rondom poel Q. Soms wel 6 stuks. In deze poel was in 2010 nog geen koorgezang geweest. Opvallend is dat er in 2011 er in de diepe poel aan de zuidzijde (niet aangeduid met code op kaartje) geen enkele roepend mannetje werd waargenomen. Ook de groene kikker riep hier veel minder dan vorig jaar. In 2010 was dat de plek van de meeste roepende groene kikkers. 2 Keer is ook de directe omgeving afgezocht of er mogelijk elders op een poel koorgezang optrad.

De vraag is of de roepende mannetjes in poel Tin de 2e periode de dieren waren die in de 1^e periode riepen vanuit poel R en het midden van het Vreewater? Of zijn het andere dieren die op een andere overwinteringbiotoop zaten en op een later tijdstip paringsrijp zijn geworden.

D.w.z. trekken boomkikkers van poel naar poel. Of zijn het toch andere nieuwe mannetjes geweest. Visie Wetjens op basis van ervaring 2010 is dat ook boomkikkers wel eens kunnen trekken (2010 van poel R en het midden van het Vreewater en het broekbos konden in de 2e roepperiode wel eens een deel van de dieren zich hebben verplaatst naar de diepe poel zuidelijk van het Vreewater) (Op deze plek augustus jonge jevenielen waargenomen op de bramen) Trekgedrag zou dan idem zijn als dat van de groene kikker (Wetjens) . Als de groene kikker ei afzetting heeft gedaan trekken ze naar de volgende poel als die er is in de directe omgeving.

Gedrag 5-tal vijvers tuin Wetjens.

Zouden het toch nieuwe boomkikker mannetjes zijn geweest betekent dit dat het aantal roepende mannetjes in 2011 toch is toegenomen. Voor als nog gaan we hier niet vanuit.

Samenvattend.

In 2011 was het koorgezang vanuit 4 poelen te horen. Hiervan waren er 2 nieuwe poelen. Terwijl er 2 poelen die in 2010 bevolkt waren met mannetjes in 2011 niet gebruikt werden. Bij de poelen aan de westkant van het Vreewater werd beide jaren geen koorgezang waargenomen.

Het is voor als nog onduidelijk of boomkickers in de paartijd naar andere poelen trekken! Zou dat niet het geval zijn, dat kon het aantal roepende mannetjes toch wel eens zijn gegroeid.

8: Inventarisaties voortplantingspoelen en advies

In juni heeft de amfibieën- en reptielenwerkgroep van IVN Maasduinen samen met bioloog Ben Crombaghs de poelen X, Y, Z en A bemonsterd op boomkikkerlarven. Dit waren de poelen waar in het voorjaar roepende boomkikkermannetjes zijn gehoord.

In poel R en Y werden boomkikkerlarven geconstateerd.

Deze larven waren echter beduidend kleiner qua grootte dan de groene kikkerlarven.

Terwijl de poelen vol zaten met predatoren.

In poel Tzaten veel kevers. In poel R kevers en stekelbaarsjes.

Onderstaand een inventarisatie per poel en een advies.

Poel R.

Stekelbaarsjes en andere predatoren.

Nog weinig water in.

Boomkikkerlarven gevonden.

Advies → Leegpompen en predatoren verwijderen.

Werkgroepleden willen dit wel doen als er een aggregaat kan worden geregeld.

Poel E.

Redelijk vol water maar wel dichtgegroeid met waterplanten.

Veel predatoren in de vorm van kevers, libellenlarven enz.

Geen vissen waargenomen.

Boomkikkerlarven gevonden.

Advies → mogelijk waterplanten (waterweegbree) wat uitdunnen.

Poel L.

Locatie goed. Dit jaar voor het eerst roepende mannetjes.

De hele roepperiode koorgeluid gehoord.

Nog weinig water aanwezig.

Helaas half beschaduwd door bossage zuidkant.

Geen boomkikkerlarven waargenomen.

Wel 2-tal kamsalamanders.

Advies → Poel groter maken.

Poel zou nog wat langer mogen zijn met meerdere dieptes.

Het bosperceel aan de zuidkant van de poel zodanig kappen dat de poel volledig in de zon komt te liggen.

Locatie goed. Migratiezone richting noordzijde van de weg.

Poel C.

Uitstekende voortplantingsbiotoop volgens Ben Crombaghs.

Jammer dat de waterstand zo laag is geworden.

Hier hebben de boomkikkers de hele periode geroepen van begin tot eind. Helaas zitten er nogal wat stekelbaarsjes op.

Helaas geen boomkikkerlarven waargenomen.

Advies → Waterstand moet hoog blijven.

In de beek die er naast ligt is het water uit de beek weggepompt door de boer. Mogelijk heeft dit negatieve invloed op waterpeil poel ZBij hogere waterstand in de winter loopt water van beek (incl. stekelbaarsjes) in poel.

Poelen I en M en nieuwe poelen oostzijde Vreewater.

Deze zijn niet bemonsterd omdat er ook geen boomkikkers hebben geroepen. Enkele poelen aan de oostzijde dienen iets meer te worden uitgediept. Liggen te snel droog.

Poel M zou groter moeten worden richting zuid-westzijde.

Diepe poel in Vreewater zuidelijk langs de weg. Niet aangeduid op kaart.

Dit is de diepe poel zuidelijk van E direct aan de weg.

Deze zit vol stekelbaarsjes.

Dient minder diep te worden.

Vorig jaar zaten hier nog een 8-tal roepende mannetjes.

Dit jaar niet 1!!!

Advies → poel minder diep maken. Stekelbaarsjes verwijderen.

Meerdere niveaus aanbrengen.

Broekbos G

Opmerkelijk was dat er dit jaar geen koorgeluid werd opgevangen vanuit de poelen in het moerasbod over de beek gekenmerkt met G.

Dit is eigenlijk het natste deel van het Vreewater, maar was in 2010 en 2011 helemaal droog gevallen op de moeraspoelen na.

In de poelen zitten trouwens grote vissen.

Advies: →

Kwelwater herstellen.

Misschien moet onderzocht worden of het niet mogelijk is het kwelwater meer te activeren in dit gebied zodat er weer een echt moerasbiotoop ontstaat ten westen van de beek.

Vissen verwijderen.

Wilgen op stand opschonen. Te zeer in de schaduw.

Het Vreewater is in het vroege voorjaar en winter vrij nat.

maar kan deze moerassige waarde niet vast houden.

In de zomer is het net een toendra! Mogelijk zelfs te droog voor onze boomkickers.

9: Conclusies

- **Geen toename aantal roepende boomkickers.**
- **Wel toename aantal locaties.**
- **Op tweetal locaties van 2010 in 2011 geen roepende mannetjes meer.**
- **Migratie roepende mannetjes zowel in zuidelijke- als noordelijke richting.**
- **Concentratiepunt roepende mannetjes is zuidelijker georiënteerd.**

10: Aanbevelingen

- Bossage bij poel L weggakken.
- Poel L langer maken
- Diverse andere poelen aanpassen (uitdiepen en poel minder diep maken)
Uitdiepen met name de poelen aan de westzijde Vreewater.
- Waterpeil poel Sin voorjaar vasthouden.
- Activeren kwelwater in moerasbos
- Wilgen opstand moerasbos snoeien
- Onderzoek opstarten ontwikkeling boomgroenekikkerlarf. Zie toelichting onder.

Toelichting.

De boomkikkers beginnen in principe eerder te roepen dan de groene kikkers. Toch blijken bij het bemonsteren, de groene kikkers groter te zijn dan de boomkikkerlarven. Ook het aantal groene kikkerlarven is beduidend groter.

Waar ligt dat aan?

Zijn de boomkikkerlarven soms gevoeliger voor predatoren?

Stellen boomkikkers andere of hogere eisen aan hun waterbiotoop?

Een nader onderzoek zou hier meer inzicht in moeten geven.

Namens werkgroep amfibieën en reptielen IVN Maasduinen

Ton Wetjens